

VI. Надворешен сектор

Според макроекономската политика за 1998 година, во надворешниот сектор се очекуваше да се оствари редуцирање на дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања, пред сè, преку побрз пораст на извозот во однос на увозот. Беше предвидено редовно плаќање на обврските по достасани странски кредити, а истовремено се очекуваше воспоставениот стабилен макроекономски амбиент да иницира зголемен прилив на странски директни инвестиции. За 1998 година беше проектиран пораст на бруто девизните резерви со кои ракува Народна банка на Република Македонија, при што тие требаше да достигнат вредност еквивалентна на вредноста на 2,3 месечен увоз. Согласно монетарната стратегија на Централната банка се предвидуваше одржување на девизниот курс на денарот во однос на германската марка на непроменето ниво од 30,92 денари за една германска марка.

6.1. Биланс на плаќања

Во 1998 година се очекуваше дефицитот на тековната сметка, изразен како процент од БДП, да биде понизок од реализираниот во 1997 година. Тоа требаше да се оствари првенствено преку подобрување на трговската сметка на билансот на плаќања, како последица на очекувањата за натамошно зголемување на конкурентноста на македонските стоки на странските пазари, имајќи ги предвид континуираното зголемување на продуктивноста на трудот, девалвацијата на денарот во 1997 година, административното регулирање на платите кај нецелосно приватизираните економски субјекти и олеснетиот пристап до странските пазари по потпишаните спогодби на Република Македонија со ЕУ и регионалните трговски спогодби. Кон истата цел беа насочени и монетарната и фискалната политика, согласно макроекономската рамка за 1998 година договорена преку ЕСАФ аранжманот со Меѓународниот монетарен фонд.

Наспроти предвидувањата дека ќе дојде до редуцирање на дефицитот, во 1998 година продолжи трендот на влошување на тековната сметка на билансот на плаќања на Република Македонија. Имено, во 1998 година е регистриран дефицит на тековната сметка во висина од 289 милиони САД долари, при што тој е повисок од минатогодишниот за 4,7%. Дефицитот на тековната сметка е вообичаена појава кај земјите во транзиција заради нивната потреба да го забрзаат економскиот растеж во услови на недоволно ниво на домашно штедење. Во 1998 година дефицитот на тековната сметка

на билансот на плаќања на Република Македонија достигна 8,1% од бруто домашниот производ (БДП) и во споредба со дефицитот од 1997 и 1996 година е повисок за 0,7, односно 1,6 процентни поени, соодветно.

Табела 16
Биланс на плаќања

	1997					1998 ¹⁾				
	Q1	Q2	Q3	Q4	1997	Q1	Q2	Q3	Q4	1998
I. Тековни трансакции	-89	-60	-20	-107	-276	-86	-61	-17	-125	-289
СТОКИ, нето	-71	-83	-87	-145	-386	-74	-101	-71	-155	-400
Извоз, ф.о.б.	275	299	313	350	1237	295	338	341	348	1322
Регистриран извоз	275	299	313	350	1237	295	338	341	348	1322
од тоа: доработки	91	89	112	128	420	130	143	152	155	579
Увоз, ф.о.б.	-346	-382	-400	-494	-1623	-368	-439	-412	-503	-1722
Регистриран увоз ф.о.б.	-340	-377	-395	-489	-1601	-368	-439	-412	-503	-1722
Прилагодување заради опфат	-6	-6	-5	-6	-22	0	0	0	0	0
Помош и подароци	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Физички лица	-6	-6	-5	-6	-22	0	0	0	0	0
УСЛУГИ, нето	-29	-36	-32	-49	-147	-39	-45	-39	-49	-172
ДОХОД, нето	-8	-2	-15	-8	-34	-8	3	-12	0	-17
од кој: камата, нето	-13	-7	-20	-15	-55	-14	-3	-19	-9	-44
ТЕКОВНИ ТРАНСФЕРИ, нето	19	61	115	95	290	34	81	105	80	300
Официјални /2	1	1	1	5	7	8	4	4	12	28
Други	18	60	114	90	283	26	77	101	67	272
II. Капитални и финансиски трансакции	58	76	99	100	333	80	74	16	165	335
КАПИТАЛНИ ТРАНСАКЦИИ, нето	0	0	0	0	0	0	0	0	-2	-2
Капитални трансфери, нето	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Официјални	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Други	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Стекнување/располагање со непроиз.неф.сред.	0	0	0	0	0	0	0	0	-2	-2
ФИНАНСИСКИ ТРАНСАКЦИИ, нето	58	76	99	100	333	80	74	16	167	337
Директни инвестиции, нето	3	2	2	9	16	1	21	40	56	118
Портфолио инвестиции, нето	0	0	0	2	2	1	2	1	4	8
Други инвестиции, нето	55	74	97	89	316	78	52	-25	106	211
Трговски кредити, нето	42	72	56	97	267	27	19	-5	44	85
Заеми, нето /3	10	21	48	-2	77	29	25	42	88	184
Валути и депозити, нето	4	-19	-7	-7	-29	22	8	-61	-26	-57
од кој: Комерцијални банки, нето	4	-19	-7	-7	-29	22	8	-35	-26	-31
III. Грешки и пропусти	6	-5	-29	0	-28	0	14	-1	-35	-21
IV. Вкупен биланс	-26	11	50	-6	29	-7	28	-2	5	24
V. Финансирање	26	-11	-50	6	-29	7	-28	2	-5	-24
Промени во официјални резерви, нето /4	21	-11	-20	0	-11	7	-28	-2	-9	-32
Бруто девизни средства /5	21	-24	-20	-13	-35	7	-40	0	-9	-42
ММФ	0	12	0	12	24	0	12	-1	0	10
Промени во вкупните неизмирени обврски	-75	1	-30	0	-105	0	0	0	0	0
Нови неизмирени обврски	5	1	0	0	6	0	0	0	0	0
Мултилатерални кредитори	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Комерцијални банки - Лондонски клуб	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0
Останати комерцијални кредитори	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Регулирани довтасани неплатени обврски	-80	0	-30	0	-111	0	0	0	0	0
Останати мултилатерални кредитори	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Билатерални кредитори	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Комерцијални банки - Лондонски клуб	-80	0	0	0	-80	0	0	0	0	0
ЕИБ	0	0	-30	0	-30	0	0	0	0	0
Репрограм	80	0	0	6	86	0	0	4	4	8

1) Претходни податоци

2) Податоците се добиени од Министерство за развој

3) Не е вклучен ММФ

4) Крај на периодот; зголемувањето на средствата се бележи со негативен знак; вклучен е ММФ

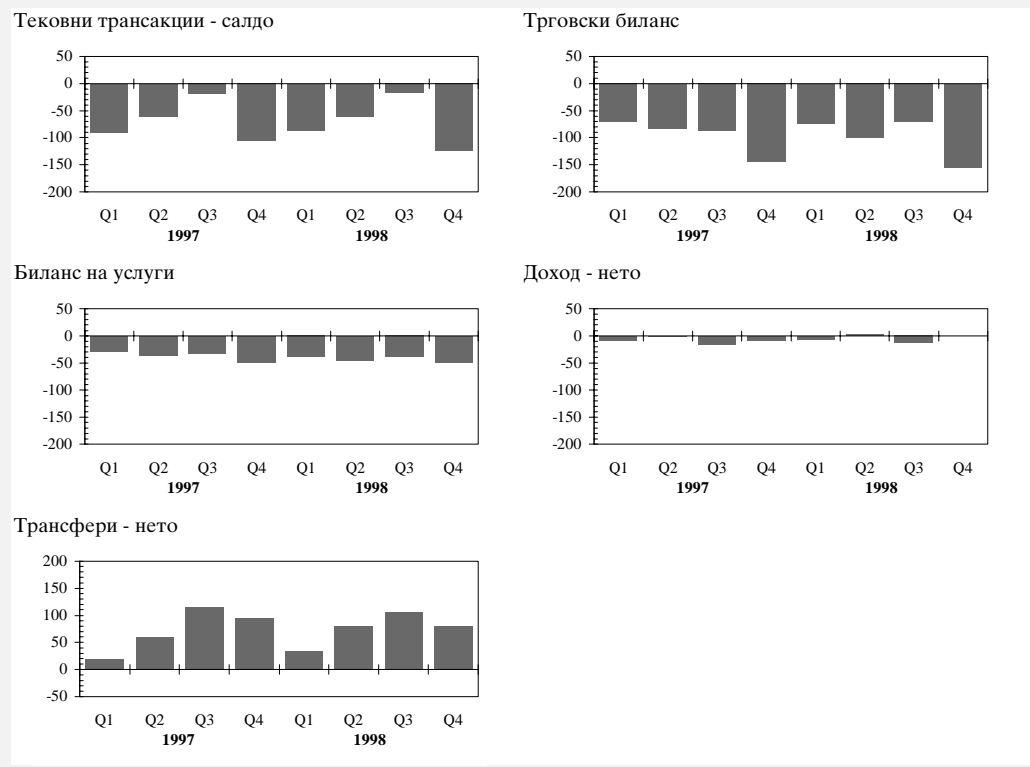
5) Исклучени се ефектите од интервалутарните односи

Трговската сметка е компонента која во најголема мера го детерминираше пролабучувањето на дефицитот на тековната сметка. Во 1998 година е регистриран дефицит на трговската сметка во износ од 400

милиони САД долари¹⁴ и истиот е повисок од минатогодишниот за 3,6%. Притоа, треба да се има предвид дека зголемениот дефицит во трговската размена во 1998 година, меѓу другото, е последица на увоз на стоки (воздухоплови и сл.) кој го немаше во 1997 година.

Истовремено, регистрирано е зголемување и на дефицитот кај нето услугите за 17,0%, при што тој достигна 172 милиони САД долари. Тоа во најголем дел е последица на порастот на дефицитот кај групата останати нето услуги (покрај нето услугите од туризмот и транспортот), и тоа првенствено кај деловните услуги.

Графикон 15
Движење на компонентите на тековната сметка на билансот на плаќања
(во милиони САД долари)

Компоненти на тековната сметка на билансот на плаќања на Република Македонија кај кои во 1998 година се регистрирани позитивни поместувања се нето доходот и нето тековните трансфери. Дефицитот кај нето доходот изнесуваше 17 милиони САД долари и е преполовен во споредба со соодветниот од минатата година. Тоа се должи на намалениот дефицит кај

¹⁴ Дефицитот на трговската сметка во билансот на плаќања се разликува од дефицитот кај надворешно-трговската размена прикажан од Заводот за статистика. Причината за тоа е што увозот во билансот на плаќања се прикажува на ф.о.б. основа, додека официјалната статистика истиот го прикажува на ц.и.ф. основа.

нето каматата, заради комбинираното дејство на порастот на приливи врз основа на камата на девизните резерви депонирани во странство и помалиот износ на камата на користени среднорочни и долгорочни заеми што достаса за плаќање во текот на годината.

Нето тековните трансфери се компонента на тековната сметка на билансот на плаќања на Република Македонија кај која континуирано се бележи суфицит. Во 1998 година суфицитот достигна 300 милиони САД долари и е повисок од минатогодишниот за 3,4%. Тоа е последица на зголемените нето официјални трансфери за 20,8 милиони САД долари, првенствено заради порастот на приливите во стока за 19,8 милиони САД долари. Истовремено, остварен е суфицит кај нето приватните трансфери во висина од 271,6 милиони САД долари, иако во споредба со минатата година тој е понизок за 11,2 милиони САД долари, односно за 4,0%. Во рамки на приватните трансфери, врз основа на дознаки од приватни лица во 1998 година остварен е нето прилив од 49,4 милиони САД долари.

Во 1998 година дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања е финансиран исклучиво преку нето финансиските трансакции, бидејќи кај нето капиталните трансакции е регистриран дефицит од 2 милиони САД долари. Исклучително високиот прилив на странски директни инвестиции во износ од 118 милиони САД долари, што е повеќе од кумулативниот прилив во целокупниот период по монетарното осамостојување, претставува најзначајна промена во финансирањето на дефицитот на тековната сметка на платниот биланс. Вкупниот прилив од нето финансиските трансакции достигна 337 милиони САД долари, од што 62,6% отпаѓаат на приливи од т.н. категорија “други инвестиции, нето” (опфаќа: трговски кредити, заеми, валути и депозити на нето основа), по што следуваат нето директните инвестиции и нето портфолио инвестициите со учество од 35,0% и 2,4%, соодветно.

Покрај категоријата “други инвестиции, нето”, дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања во 1998 година е финансиран и преку зголемен прилив на нето директни инвестиции и нето портфолио инвестиции. Притоа, нето директните инвестиции во 1998 година достигнаа 118 милиони САД долари или околу 3% од БДП. Приливот на средства преку странски директни инвестиции е најдобар алтернативен начин на финансирање на домашната инвестициска активност при ниско и недоволно ниво на домашно штедење. Истовремено, согласно искуствата на понапредните транзициони економии, се очекува зголемениот прилив на странски директни инвестиции во наредниот период да влијае во правец на поизразено забрзување на извозот, односно економскиот растеж.

Нето портфолио инвестициите во Република Македонија во 1998 година изнесуваа 8 милиони САД долари. Тоа претставува зголемување за

6 милиони САД долари во однос на претходната година. Од една страна, нивото на нето портфолио инвестициите е исклучително ниско, што се должи првенствено на отсуството на државни хартии од вредност. Меѓутоа, од друга страна, ниското ниво на овие инвестиции ја редуцира опасноста од поголеми финансиски шокови кои произлегуваат од нивната нестабилност.

Кај категоријата “други инвестиции, нето”, во 1998 година во споредба со 1997 година е регистриран висок пад на нето трговските кредити за 182 милиони САД долари, односно за 68,2%, при што тие изнесуваа 85 милиони САД долари. Од друга страна, нето заемите (без нето користените средства од Меѓународниот монетарен фонд и репрограмирањето на долговите кон Лондонскиот клуб на кредитори) достигнаа 183,9 милиони САД долари, зголемувајќи се за 107 милиони САД долари, односно за 139,0%.

Покрај финансирањето на дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања во износ од 289 милиони САД долари, приливот на средства врз основа на нето финансиски трансакции од 337 милиони САД долари во 1998 година детерминираше пораст на официјалните резерви за 32 милиони САД долари. При извршено репрограмирање на обврските по странските заеми во висина од 8 милиони САД долари, преостанатиот дел од приливот од нето финансиските трансакции е израмнет преку статистичките грешки и пропусти, кои имаа негативен предзнак и изнесуваа 21 милиони САД долари. Вредноста на статистичките грешки и пропусти во 1998 година е помала за 25,0% во споредба со претходната година, што укажува на подобро статистичко следење на промените во билансот на плаќања.

Во јуни 1998 година Република Македонија ги прифати обврските од член VIII, деловите 2, 3 и 4 од Статутот на Меѓународниот монетарен фонд. Со тоа, во Република Македонија официјално се потврди конвертибилноста на денарот за тековните плаќања спрема странство. Тоа значи дека Република Македонија презема обврска да не воведува ограничувања во тековните плаќања спрема странство. Истовремено, прифаќањето на обврските од член VIII, деловите 2, 3 и 4 претставува индикатор за меѓународната заедница дека во Република Македонија се води конзистентна економска политика, како своевиден придонес за поефикасно функционирање на мултилатералниот систем на плаќања. Имено, за економските субјекти кои работат во Република Македонија, официјалното потврдување на конвертибилност на денарот за тековните плаќања спрема странство значи можност за слободни плаќања и трансфери по тековните обврски во девизи. Од аспект на билансот на плаќања, значајно е што прифаќањето на член VIII овозможува привлекување на нови странски директни инвестиции, со оглед на поволноста за странските инвеститори да ја ретрансферираат добивката без оданочување на трансферот.

6.2. Надворешно - трговска размена¹⁵

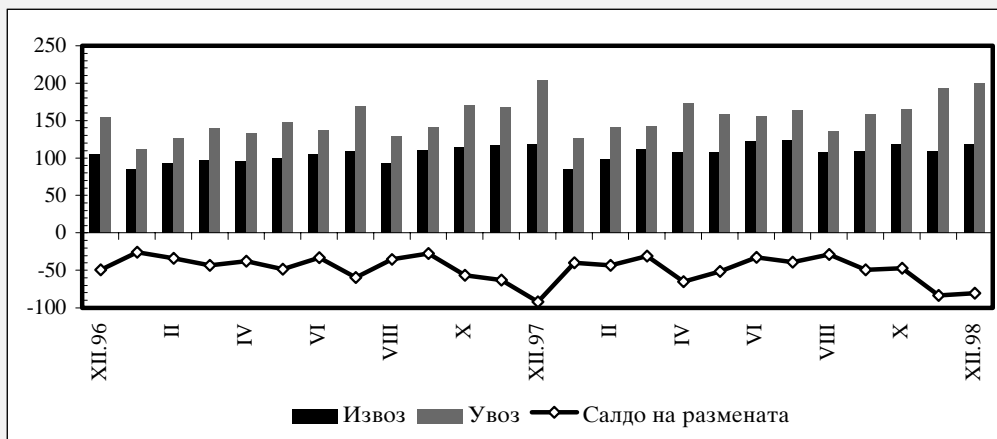
Во 1998 година Република Македонија оствари извоз во вкупна вредност од 1.322 милиони САД долари, што во однос на претходната година претставува пораст за 6,9%. Зголемувањето на извозот во значаен обем се должи на олеснетиот пристап до пазарите на ЕУ по потпишувањето на спогодбата за економска соработка со оваа групација на земји. Сепак, најповолен одраз врз зголемувањето на конкурентноста на македонските стоки има неколкугодишниот континуиран пораст на продуктивноста на трудот и намалувањето на трошоците на работење по единица производ.

Остварениот пораст на извозот во 1998 година е сепак под проектираното ниво за 3,6 процентни поени. Тоа е главно последица на екстерни шокови и тоа: а/ неповолниот развој на настаните во непосредното соседство (немирите во Косово, СР Југославија); б/ административните мерки воведени во втората половина од годината од страна на СР Југославија, која е еден од најголемите пазари за македонските производи, со кои извозот во таа земја беше дестимулиран; в/ падот на цените на металите на светските берзи.

Графикон 16

Надворешно - трговска размена на Република Македонија

(во милиони САД долари)

Од друга страна, во 1998 година во Република Македонија се увезени стоки во вкупна вредност од 1.913 милиони САД долари. Во споредба со 1997 година тоа претставува зголемување на увозот за 7,6%. Остварената стапка на пораст на увозот е повисока од проектираната за 1998 година за 2,6 процентни поени. Доколку од анализата се апстрахира увозот на “инцидентни” стоки, стапката на пораст на увозот во 1998 година изнесува 5,5% и е повисока од проектираната за 0,5 процентни поени. Високата стапка на пораст на

¹⁵ Претходни податоци на Заводот за статистика на Република Македонија.

увозот укажува на увозната зависност на македонското извозно стопанство што предодредува на среден рок задржување на релативно висок дефицит во надворешно-трговската размена.

Нето порастот на увозот во 1998 година резултираше со остварување на дефицит во надворешно-трговската размена на Република Македонија. Дефицитот достигна 591,4 милиони САД долари и е повисок од минатогодишниот за 49,7 милиони САД долари, односно за 9,2%. Стапката на покриеност на увозот со извоз е намалена од 69,5% во 1997 година на 69,1% во 1998 година.

Од аспект на структурата на надворешно-трговската размена на Република Македонија, според тоа дали се разменуваат стоки кај кои се врши доработка, во 1998 година се регистрирани следните состојби. На страната на извозот, во 1998 година во однос на минатата година вредноста на стоките кај кои се вршени доработки е повисока за 37,7%, при што се зголеми учеството на овие стоки во вкупниот извоз од 34,0% на 43,8%. Од друга страна, редовниот извоз, кој не се базира врз доработка на увоз, во 1998 година се намали во однос на минатогодишниот за 9,0%. Следствено, редовниот извоз го намали учеството од 66,0% во 1997 година на 56,2% во 1998 година. Тоа покажува дека на извозната страна се создава зависност од извоз врз основа на т.н. “лон” работи, кој најчесто се базира врз користењето на евтина работна сила. Ваквата зависност го прави македонскиот извоз сензитивен на ситуација во која странските партнери би пронашле поевтина работна сила надвор од Република Македонија.

Табела 17

Надворешно-трговска размена на Република Македонија
(во милиони САД долари)

	ИЗВОЗ			УВОЗ			САЛДО		
	вкупно	доработки	без дораб.	вкупно	доработки	без дораб.	вкупно	доработки	без дораб.
	1	2	3	4	5	6	7=1-4	8=2-5	9=3-6
1997	1236,81	420,12	816,69	1778,52	436,35	1342,17	-541,71	-16,23	-525,48
Q1	274,53	91,46	183,07	377,67	73,51	304,16	-103,14	17,95	-121,09
Q2	299,43	88,72	210,71	418,46	99,10	319,36	-119,03	-10,38	-108,65
Q3	313,01	112,05	200,96	439,38	112,45	326,93	-126,37	-0,40	-125,97
Q4	349,84	127,89	221,95	543,01	151,29	391,72	-193,17	-23,40	-169,77
1998	1322,06	578,58	743,48	1913,50	431,24	1482,26	-591,44	147,34	-738,78
Q1	294,81	129,86	164,95	409,41	94,31	315,10	-114,60	35,55	-150,15
Q2	337,96	142,88	195,08	487,43	135,89	351,54	-149,47	6,99	-156,46
Q3	341,16	151,61	189,55	457,77	102,43	355,34	-116,61	49,18	-165,79
Q4	348,13	154,23	193,90	558,89	98,61	460,28	-210,76	55,62	-266,38

На страната на увозот, во 1998 година дојде до пад на увозот на стоки за доработка и пораст на редовниот увоз, односно увоз на стоки кои не се за доработка. Во 1998 година вредноста на увезените стоки за доработка изнесува 431,2 милиони САД долари и е пониска од минатогодишната за 1,2%. Истовремено, вредноста на редовниот увоз достигна 1.482,3 милиони

САД долари и е повисока од соодветната во 1997 година за 10,4%. Падот на увозот на стоки за доработка во текот на годината има неповолни импликации врз обемот на извозот.

Од аспект на економската намена на стоките, во 1998 година најголем дел од извезените стоки во висина од 48,9% отпаѓа на производи за репродукција, од кои 75,8% е извоз на сировини и полупроизводи. Следна категорија според економската намена се стоките за широка потрошувачка, со учество од 47,0% во вкупната вредност на извозот. Најголем дел (64,0%) од извозот на стоки за широка потрошувачка се однесува на извоз на облека и обувки. Средствата за работа учествуваат само со 4,0% во структурата на вкупниот извоз. Структурата на извозот на Република Македонија според економската намена на извезените стоки во 1998 година ја рефлектира постојната неповолна структура на македонската економија, која на странските пазари се репрезентира првенствено со стоки во кои има релативно мал степен на обработка, односно мал обем на додадена вредност. Во 1998 година поодделни производи со најголемо учество во вкупниот извоз на Република Македонија се: топловалани производи од железо (6,0%), машки кошули (5,4%) и цинк нелегуриран (4,1%).

Табела 18

Стоковна размена со странство според економската намена на стоките
(во 000 САД долари)

Производи	Извоз			Увоз		
	1997	1998	индекс 1998/199	1997	1998	индекс 1998/199
Република Македонија (вкупно)	1.236.807	1.322.052	107	1.778.514	1.913.475	108
1. Производи за репродукција	650.018	645.922	99	1.087.656	1.242.491	114
сировини и полупроизводи	498.404	489.864	98	507.621	442.225	87
погонско гориво	4.358	9.906	227	181.166	147.550	81
готови произв. за репродукција	147.256	146.152	99	398.869	652.716	164
2. Средства за работа	42.099	52.924	126	188.526	247.314	131
погонски машини	253	653	258	6.984	8.672	124
земјоделски машини	142	166	117	5.450	8.612	158
машини за обработка на метали	762	578	76	1.832	4.017	219
други машини и уреди	5.037	5.316	106	82.209	78.124	95
елект. машини и уреди	9.418	8.785	93	34.372	44.866	131
транспортни средства	11.146	19.325	173	11.524	56.404	489
друга стока за инвестиции	15.341	18.101	118	46.155	46.619	101
3. Стока за широка потрошувачка	543.338	621.694	114	491.610	412.134	84
храна	68.046	63.219	93	157.652	178.508	113
пијалаци и тутун	113.796	94.213	83	8.603	10.188	118
облека и обувки	294.184	398.078	135	144.223	24.023	17
мебел	2.607	3.127	120	10.235	11.738	115
текстил(освен облека)	20.174	20.209	100	9.521	6.636	70
медиц. фармац. и козметика	27.705	26.255	95	42.859	47.098	110
др. стока за широка потрошувачка	16.826	16.593	99	118.517	133.943	113
4. Непознато	1.352	1.512	112	10.722	11.536	108

На страната на увозот, во 1998 година состојбата беше поповолна, бидејќи најголем дел од увезените стоки се производи за репродукција

(64,9%). Дел од увезените производи за репродукција се однесува на увоз на погонско гориво, набавено во поголемо количество заради падот на цената на нафтата на светските пазари. Потоа следува увозот на стоки за широка потрошувачка (21,5%) и средства за работа (12,9%). Во однос на претходната година, во 1998 година дојде до позитивна промена во структурата на увезените стоки според нивната економска намена, при што производите за репродукција и средствата за работа го зголемија своето учество за 3,7, односно 2,3 процентни поени, соодветно, за сметка на намаленото учество на стоките за широка потрошувачка за 6,1 процентни поени. Во 1998 година кај стоките за широка потрошувачка најголем пад на увозот од 120,2 милиони САД долари, односно 83,4% е регистриран кај увозот на облека и обувки. Со оглед на намалениот увоз на стоки за доработка, порастот на увозот на производи за репродукција беше во функција на забрзување на производството за домашен пазар. Во вкупниот увоз на Република Македонија во 1998 година најголемо учество има: нафтата (4,6%), моторни возила (3,3%), авиони (1,9%) и пченица (1,8%).

Од аспект на надворешно-трговската размена на Република Македонија со поодделни групации на земји, во 1998 година е остварено зголемување на вкупната размена со сите позначајни економски групации на земји. Притоа, во 1998 година во однос на претходната година е редуциран надворешно - трговскиот дефицит на Република Македонија во размената со развиените земји и земјите во развој, при истовремено продлабочување на дефицитот во трговијата со земјите од централна и источна Европа, односно земјите кои произлегоа од поранешна Југославија.

Табела 19

Стоковна размена со поодделни економски групации на земји
(во милиони САД долари)

Економска групација на земји	1997			1998		
	Извоз	Увоз	Вкупна размена	Извоз	Увоз	Вкупна размена
1. Развиени земји	695	864	1.559	822	927	1.749
1.1. Европска унија	462	659	1.120	584	694	1.278
1.2. ЕФТА	87	29	116	45	36	81
1.3. Останати развиени земји	146	176	322	192	197	390
2. Земји во развој	24	113	137	33	114	147
3. Земји во центр. и источ. Европа	123	360	483	109	400	509
4. Републики на поранешна СФРЈ	393	420	813	355	465	820
5. Останати земји	2	22	24	3	7	10
Вкупно	1.237	1.779	3.015	1.322	1.913	3.236

Обемот на трговската размена на Република Македонија со развиените земји во 1998 година достигна 1.749 милиони САД долари и во однос на претходната година е повисок за 12,2%. Притоа, македонскиот дефицит во трговската размена со овие земји е намален за 37,9%, односно е сведен на 105 милиони САД долари.

Во согласност со интенцијата на Република Македонија за продлабочување на соработката со ЕУ, трговијата со оваа економска групација на земји е зголемена за 14,1%, а нејзиното учество во вкупната надворешна трговија на Република Македонија во 1998 година достигна 39,5%. Извозот во ЕУ го зголеми учеството во вкупниот македонски извоз од 37,4% во 1997 година на 44,2% во 1998 година, што покажува дека Спогодбата за стопанска соработка што Република Македонија ја потпиша со ЕУ на почетокот на 1998 година го олесни извозот на македонски стоки на овој пазар. Истовремено, дефицитот во размената со ЕУ изнесуваше 109 милиони САД долари и беше понизок од соодветниот во 1997 година за 44,4%.

Во надворешната трговија на Република Македонија во 1998 година е впечатлив високиот пораст на дефицитот во трговијата со земјите кои произлегоа од поранешна Југославија. Иако вкупниот обем на стоковна размена минимално се зголеми, дефицитот е зголемен од 27,4 милиони САД долари во 1997 година на 110,4 милиони САД долари во 1998 година. Со исклучок на Босна и Херцеговина, во 1998 година Република Македонија забележа дефицит во размената со сите држави од поранешна Југославија, при што најголем е дефицитот со Словенија (107,5 милиони САД долари). Тоа покажува дека склучените трговски спогодби со овие земји во 1998 година влијаеја контрапродуктивно врз перформансите на македонската надворешна трговија.

Набљудувано по поодделни земји, главни трговски партнери на Република Македонија во 1998 година беа Германија, СР Југославија и САД, чие учество во вкупната надворешна трговија изнесуваше 16,6%, 15,0% и 8,6%, соодветно. Главни пазари за извоз на македонски стоки во 1998 година беа Германија со учество во вкупниот извоз од 21,4%, СР Југославија со учество од 18,2% и САД со учество од 13,2%. Во споредба со минатата година, зголемено е учеството на Германија за 5,3 процентни поени и на САД за 3,7 процентни поени, додека учеството на СР Југославија се намали за 3,9 процентни поени. Падот на учеството на СР Југославија во вкупниот извоз е последица на административните мерки воведени од страна на југословенските власти во втората половина на 1998 година, со кои беше дестимулиран македонскиот извоз во оваа земја. Од друга страна, во 1998 година Република Македонија најмногу стоки увезе од Германија и СР Југославија, чие учество во вкупниот увоз изнесуваше 13,3% и 12,8%, соодветно.

Во 1998 година во трговијата со своите десет најголеми трговски партнери Република Македонија оствари суфицит само со две земји, САД и Германија. Суфицитот во размената со САД изнесуваше 73,5 милиони САД долари, односно имаше покриеност на увозот со извоз од 172,4%. Истовремено, во размената со Германија е остварен суфицит од 28,0 милиони САД долари, со стапка на покриеност на увозот со извоз од 111,0%.

Табела 20

Десет најголеми трговски партнери на Република Македонија

	Обем на стоковна размена во 1000 САД долари	Учество	Извоз во 1000 САД долари	Учество	Увоз во 1000 САД долари	Учество	Покриеност на увозот со извоз
	I-XII 1998						
Вкупно од тоа:	3.235.557	100,0	1.322.051	100,0	1.913.506	100,0	69,1
Германија	537.863	16,6	283.027	21,4	254.836	13,3	111,1
СР Југославија	482.127	14,9	240.164	18,2	241.963	12,6	99,3
САД	274.914	8,5	175.105	13,2	99.809	5,2	175,4
Грција	205.905	6,4	96.823	7,3	109.082	5,7	88,8
Италија	196.320	6,1	83.339	6,3	112.981	5,9	73,8
Словенија	190.145	5,9	41.339	3,1	148.806	7,8	27,8
Бугарија	127.862	4,0	42.591	3,2	85.271	4,5	49,9
Украина	122.623	3,8	3.679	0,3	118.944	6,2	3,1
Хрватска	118.496	3,7	54.052	4,1	64.444	3,4	83,9
Русија	117.122	3,6	26.098	2,0	91.024	4,8	28,7

Од друга страна, најголем дефицит е регистриран во размената со Украина во висина од 115,2 милиони САД долари и покриеност на увозот со извоз од 3,1%. Ваквиот дефицит е детерминиран од увозот на суровини (лим) од оваа земја кои по дополнителната обработка се извезуваат на други пазари. Потоа следува дефицитот во размената со Словенија во висина од 107,5 милиони САД долари и покриеност на увозот со извоз од 27,8%. Тој се должи на административните и слични нецарински бариери кои го отежнуваат увозот на македонски стоки на словенечкиот пазар, во услови кога меѓу двете земји постои Договор за слободна трговија.

6.3. Девизен курс на денарот

Фиксниот девизен курс на денарот во однос на германската марка беше основно номинално сидро во 1998 година. Согласно со тоа, во 1998 година беше одржана стабилност на девизниот курс на денарот во однос на германската марка на ниво од 30,95 денари за една германска марка. Така, на 31.12.1998 година номиналниот девизен курс на денарот во однос на германската марка изнесуваше 30,98 денари за една германска марка, што во споредба со нивото на крајот на минатата година претставува депресијација за 0,2%.

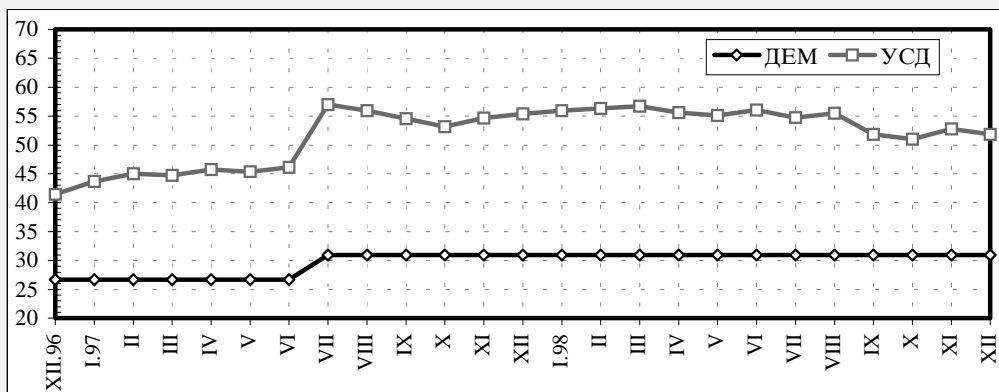
Динамички набљудувано, најизразени флукутации во движењето на девизниот курс на денарот во однос на германската марка имаше во октомври и ноември 1998 година. Тие беа последица на: а/ влијанието на психолошки фактори пред и за време на редовните парламентарни избори во Република Македонија; и б/ релаксацијата на фискалната политика пред изборите

(исплата на зголемени пензии, регрес за годишни одмори на буџетските корисници и сл.), што создаде предуслови за зголемување на побарувачката за девизи на девизниот пазар, односно резултираше со притисоци врз девизниот курс на денарот во правец на негова депресијација. Диспропорцијата меѓу понудата и побарувачката за девизи беше особено изразена на менувачкиот пазар, каде што вредноста на марката достигна 33,5 денари за една германска марка, што претставува депресијација за околу 8%. Турбуленциите на менувачкиот пазар се пренесоа на девизниот пазар на кој тргуваат претпријатијата и банките, каде што германската марка во одредени денови достигнуваше ниво од 32,5 денари за една германска марка.

Во такви околности Народна банка на Република Македонија интервенираше во две фази. Прво, ја намали понудата на пари по пат на редуцирање на износот на продадени депозити на банките на аукција. Со оглед на тоа што притисоците врз девизниот курс на денарот продолжија и веднаш по изборите, Централната банка интервенираше со продажба на девизи на девизниот пазар. Како резултат на интервенциите на Народна банка на Република Македонија девизниот курс на денарот е вратен на нивото од периодот пред почетокот на флукуациите на девизниот пазар и одржана е неговата стабилност до крајот на годината.

Графикон 17

Номинален девизен курс на денарот во однос на германската марка и американскиот долар (крај на период)

Девизниот курс на денарот во однос на останатите странски валути се утврдува во согласност со интервалутните соодноси на германската марка на Франкфуртската девизна берза. Така, на 31.12.1998 година номиналниот девизен курс на денарот во однос на американскиот долар изнесуваше 51,84 денари за еден американски долар, што значи дека во споредба со нивото на крајот на 1997 година денарот апресираше за 6,5%. Апресијацијата на денарот во однос на американскиот долар е резултат на апресијацијата на германската марка во однос на американскиот долар.

Табела 21

Индекси на реалниот ефективен курс на денарот^{1/}

	31.12.1993/ 31.05.1993	31.12.1994/ 31.12.1993	31.12.1995/ 31.12.1994	31.12.1996/ 31.12.1995	31.12.1997/ 31.12.1996	31.12.1998/ 31.12.1997	31.12.1998/ 31.05.1993
1. Номинален ефективен курс на денарот /2	186,57	96,36	97,31	104,78	124,90	96,92	221,90
2. Индекс на домашни цени на И.П.	165,40	128,56	102,16	99,36	108,60	99,87	234,10
3. Индекс на странски цени на И.П.	100,46	103,04	102,27	100,93	99,71	97,98	104,39
4. Релативни цени (2:3*100)	164,65	124,77	99,89	98,44	108,91	101,93	224,25
5. Реален ефективен курс на денарот (1:4*100)	113,32	77,23	97,41	106,44	114,68	95,08	98,95

1/ Како меѓународен и општо применуван индикатор за оценување на реалноста на курсот на валутата на една земја се користи индексот на реалниот ефективен курс, кој претставува просечен индекс на движењето на домашната валута спрема определени валути на земји во кои се остварува најголем дел од извозот, истовремено прилагоден кон движењето на цените во односните земји и на домашниот пазар. Како пондери за пресметување на просечниот курс е земено подеднакво учеството на американскиот долар и германската марка. Индекс на реален ефективен курс над 100 покажува зголемување на ценовната конкурентност, а индекс под 100 покажува намалување на ценовната конкурентност.

2/ Номинален ефективен курс на денарот пресметан како пондерирана аритметичка средина од курсевите на американскиот долар и германската марка на крај на периодот.

Реалниот ефективен курс на денарот, пресметан со прилагодување на номиналниот ефективен курс за промените на релативните цени на домашните и странски пазари, покажува дека во 1998 година во споредба со претходната година дојде до намалување на ценовната конкурентност на македонските стоки на странските пазари. Тоа е првенствено последица на ап्रेसијацијата на денарот во однос на американскиот долар. Истовремено, ценовната конкурентност во 1998 година е влошена и заради промените на релативните домашни цени во однос на странските цени. Тоа се должи на поголемиот пад на странските во однос на домашните цени на производители на индустриски производи.

6.4. Девизни резерви

Со Проекцијата за билансот на плаќања на Република Македонија беше предвидено во 1998 година да се оствари пораст на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија за 60 милиони САД долари, со што тие требаше да достигнат вредност еквивалентна на вредноста на 2,3 месечен увоз. Истовремено, согласно Одлуката за девизната политика и платниот биланс на Република Македонија за 1998 година беше проектиран пораст на нето девизните резерви од 35 милиони САД долари.

На крајот на 1998 година бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија достигнаа историски највисоко ниво од 333,5 милиони САД долари, што во споредба со нивото на крајот на 1997 година

претставува пораст за 53,4 милиони САД долари, односно за 19,1%. На тој начин, бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија достигнаа еквивалент на 2,1 месечен увоз на стоки. Остварениот пораст на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија е под проектираниот за 1998 година за 6,6 милиони САД долари. Тоа се должи на фактот што поради парламентарните избори во октомври, Меѓународниот монетарен фонд го одложи одобрувањето на втората рата од втората транша на ЕСАФ аранжманот во висина од 12 милиони САД долари.

Табела 22

Приливи и одливи на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија
(во милиони САД долари, крај на период)

	31.12. 1997	IQ	IIQ	IIIQ	IVQ	01.01.98- 31.12.98
Состојба на девизни резерви (крај на период)	280,1	271,5	310,1	318,6	333,5	
Месечен нето пораст на девизните резерви		-8,6	38,6	8,5	14,9	53,4
Приливи		40,2	73,8	56,9	79,3	250,2
Купени девизни средства /1		17,8	37,3	34,6	57,3	147,0
Камата на девизни депозити		2,8	2,6	3,4	3,6	12,4
Одобрени странски кредити и донации		18,7	12,1	14,7	18,9	64,4
Останато		0,0	20,0	0,0	0,0	20,0
Интервалутарни односи		0,9	1,8	4,2	-0,5	6,4
Одливи		48,8	35,2	48,4	64,4	196,8
Продадени девизни средства		24,7	19,8	18,7	48,5	111,7
Отплата на долг		21,1	11,9	32,9	19,1	85,0
Интервалутарни односи		3,0	3,5	-3,2	-3,2	0,1

1/ Вклучено е и купеното злато

Во правец на зголемување на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија во 1998 година делуваат приливите на девизни средства во вкупен износ од 250,2 милиони САД долари. Од нив, 58,8% отпаѓаат на купени девизни средства од страна на Народна банка на Република Македонија, речиси во целост од девизниот пазар. Потоа следуваат приливите врз основа на повлечени средства по странски кредити и донации со учество од 25,7% во вкупните приливи. Преостанатите приливи главно се однесуваат на приходи од приватизација на државниот капитал во едно претпријатие (20 милиони САД долари) и добиени камати од депонирани девизни средства во странство (12 милиони САД долари).

Од друга страна, во правец на намалување на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија делуваат одливите на девизни средства во вкупен износ од 196,8 милиони САД долари. Повеќе од половина од одливите (56,8%) се однесува на продадени девизни средства од страна на Народна банка на Република Македонија. Најголемиот дел од продадените девизни средства (46,1 милиони САД долари) всушност претставуваат интервенции на Централната банка на девизниот пазар. Потоа следуваат

продажбите на девизни средства за набавка на нафта (44,5 милиони САД долари). Преостанатиот дел од одливите на девизни средства на Народна банка на Република Македонија (покрај продажбата на девизни средства по разни основи) се однесува на отплата на странски долгови (85,0 милиони САД долари).

Нето девизните резерви на Народна банка на Република Македонија, како разлика меѓу бруто девизните резерви и обврските спрема Меѓународниот монетарен фонд, на крајот на 1998 година изнесуваа 231,1 милиони САД долари. Во текот на 1998 година обврските спрема Меѓународниот монетарен фонд на нето основа се зголемија за 14,2 милиони САД долари,¹⁶ со што вкупните обврски спрема Меѓународниот монетарен фонд достигнаа 102,4 милиони САД долари. Сепак, порастот на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија беше побрз од порастот на обврските спрема Меѓународниот монетарен фонд, што резултираше со пораст на нето девизните резерви во 1998 година од 39,1 милиони САД долари. Порастот на нето девизните резерви на Народна банка на Република Македонија го надминува проектираниот пораст за 1998 година за 4,1 милиони САД долари.

На крајот на 1998 година вкупните девизни средства кај банките овластени за работа со странство достигнаа 324,0 милиони САД долари, што претставува пораст во однос на крајот од 1997 година за 67,2 милиони САД долари. Зголемувањето на вкупните девизни средства кај банките се должи исклучиво на порастот на депозитите на економските субјекти кај банките во вкупен износ од 103,6 милиони САД долари, додека сопствените девизни средства на банките¹⁷ се намалија за 36,4 милиони САД долари.

Бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија, зголемени за износот на девизните депозити кај Централната банка и вкупните девизни средства кај банките овластени за работа со странство го формираат вкупниот девизен потенцијал на Република Македонија. На крајот на 1998 година тој достигна историски највисоко ниво од 691,2 милиони САД долари. Тоа е за 147 милиони САД долари повеќе од вкупниот девизен потенцијал на крајот од 1997 година.

¹⁶ Нето порастот е резултат на ново задолжување од 12,1 милиони САД долари зголемено за 4,4 милиони САД долари од промената на соодносот меѓу Специјалните права на влечење и САД доларот, и извршена отплата на главнина во висина од 2,2 милиони САД долари.

¹⁷ Разлика меѓу девизните средства и девизните обврски на депозитните банки, при што не се опфатени краткорочните и долгорочните обврски на депозитните обврски на банките по странски кредити.

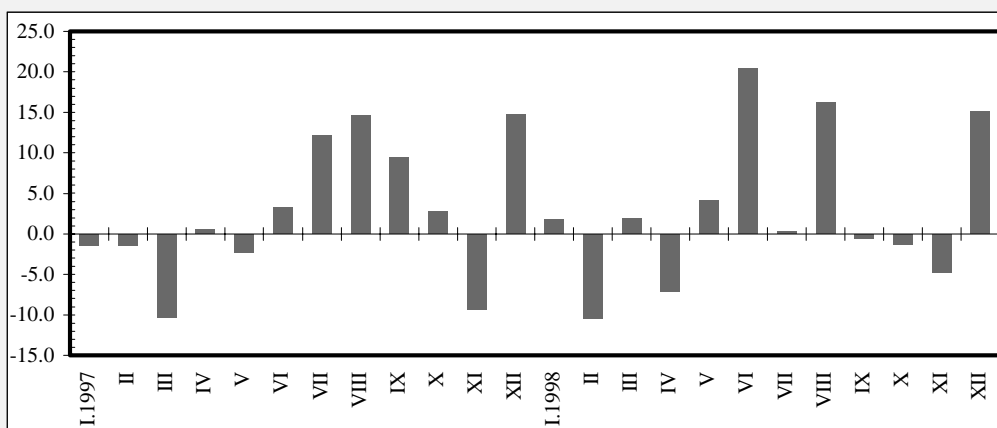
6.5. Девизен пазар

Во Република Македонија девизниот пазар го сочинуваат два сегмента. На првиот учествуваат само овластени банки, домашни правни лица и Народна банка на Република Македонија. Вториот сегмент на девизниот пазар го претставува т.н. менувачки пазар. На овој пазар е дозволено учество на физички лица.

Во текот на 1998 година на девизниот пазар беше остварен вкупен промет во износ од 1.250,0 милиони САД долари, што во однос на прометот во минатата година претставува зголемување од 197,8 милиони САД долари, или за 18,8%. Притоа, 688,9 милиони САД долари, или 55,1% од остварениот промет е реализиран во трансакциите меѓу банките и претпријатијата. Прометот меѓу претпријатијата во 1998 година изнесуваше 313,9 милиони САД долари, или 25,1% од вкупниот промет, додека во трансакциите меѓу банките беше остварен промет од 55,3 милиони САД долари, или 4,4% од вкупниот годишен промет. Преостанатиот дел од вкупниот промет (15,3%) се однесува на трансакции на Централната банка на девизниот пазар.

Согласно применуваниот монетарен концепт, Народна банка на Република Македонија во текот на 1998 година по потреба интервенираше на девизниот пазар за да ја одржи стабилноста на девизниот курс на денарот. Гледано во целина, во 1998 година понудата на девизни средства беше повисока од нивото на побарувачката, што овозможи реализација на нето откуп на девизи од девизниот пазар во износ од 35,4 милиони САД долари.

Графикон 18
Трансакции на девизниот пазар
(во милиони САД долари)

Динамички гледано, единствено во првиот квартал од годината е извршена нето продажба на девизи, додека во останатите три квартали Централната банка вршеше откуп на девизи на девизниот пазар. Така, во првиот квартал од 1998 година беше извршена нето продажба на девизи во

износ од 6,8 милиони САД долари, главно заради притисокот врз девизниот курс на денарот во текот на февруари предизвикан од зголемената побарувачка за девизи по исплатата на средства за откупот на тутунот. Во вториот квартал од годината, беше откупен висок износ на девизи од 17,4 милиони САД долари, како резултат на девизниот прилив остварен од приватизацијата на државниот капитал во едно претпријатие. Во третиот квартал од годината, Централната банка на девизниот пазар на нето основа откупи 15,9 милиони САД долари, што првенствено се должи на откупот на дел од средствата од пред-приватизацијата на македонскиот “Телеком”. Во последните три месеци од 1998 година на нето основа беа откупени 9,0 милиони САД долари, како резултат на високиот декемврски откуп на девизи во износ од 15,1 милиони САД долари.

Во 1998 година на менувачкиот пазар е остварен вкупен промет од 566,7 милиони САД долари. Притоа, од физичките лица се откупени 401,8 милиони САД долари, а им се продадени 164,9 милиони САД долари. Остварениот нето откуп од 237,0 милиони САД долари е повисок од минатогодишниот за 11,7 милиони САД долари, или за 5,2%. Најголемиот дел од нето откупот, односно 97,7% е реализиран преку менувачниците кои работат во свое име и за своја сметка, додека преостанатиот дел преку менувачниците кои работат во свое име, а за сметка на Народна банка на Република Македонија.

6.6. Надворешен долг на Република Македонија¹⁸

6.6.1. Повлекување на средства и плаќање по користени среднорочни и долгорочни кредити во 1998 година

Задолженоста на Република Македонија спрема странство врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити значително се зголеми во 1998 година. На крајот на 1998 година странскиот долг на Република Македонија врз основа на позајмувања по среднорочни и долгорочни кредити достигна 1.398,6 милиони САД долари. Од тоа, 1.391,7 милиони САД долари отпаѓаат на главнина. Во споредба со 1997 година долгот во 1998 година е повисок за 224,8 милиони САД долари, односно за 19,2%. Во услови кога во текот на годината Република Македонија редовно ги извршуваше плаќањата кои достасуваа, високиот пораст на задолженоста се должи на повлекувањето средства врз основа на одобрени кредити.

¹⁸ Претходни податоци на Народна банка на Република Македонија.

И покрај порастот на задолженоста спрема странство Република Македонија останува во групата на средно задолжени земји.¹⁹ Меѓутоа, порастот на надворешниот долг придружен со континуиран дефицит на трговската и тековната сметка на билансот на плаќање претставува неповолна комбинација на факторите кои ја детерминираат надворешната позиција на земјата.

Во 1998 година се повлечени средства по одобрени кредити во износ од 273,8 милиони САД долари. Од аспект на видот на доверителот, од мултилатералните кредитори се повлечени 168,1 милиони САД долари, односно 61,4% од вкупно повлечените средства во текот на 1998 година. Во рамките на групата на мултилатерални кредитори, најголем дел (31,9%) се кредити од Меѓународната финансиска корпорација (IFC). Повлечените средства од оваа институција во 1998 година достигнаа 53,7 милиони САД долари и се однесуваа првенствено на кредити одобрени за претприватизационата фаза на македонскиот “Телеком”.

Според големината на повлечените средства потоа следуваат други две институции - членки на групацијата на Светската банка. Од Меѓународната агенција за развој (IDA) во 1998 година се повлечени 26 милиони САД долари, од кои 14,6 милиони САД долари се однесуваат за структурно прилагодување на социјалниот сектор, а 5,7 милиони САД долари произлегуваат од одобрен финансиски кредит за структурно прилагодување. Повлечените средства од Меѓународната банка за обнова и развој (IBRD) во текот на 1998 година достигнаа 25,2 милиони САД долари и беа поврзани со кредитот за структурно прилагодување - SAL (13,2 милиони САД долари), односно двата кредита за развој на приватниот сектор (11,2 милиони САД долари).

Од Европската инвестициона банка (EIB) во 1998 година се повлечени 17,6 милиони САД долари кои во целост се однесуваат на финансирање на проект за изградба на патишта. Во набљудуваниот период од ЕУ се повлечени 17,0 милиони САД долари, од кои 16,3 милиони САД долари во рамки на одобрениот кредит за структурно прилагодување. Повлечените средства од Европската банка за обнова и развој (EBRD) достигнаа 15,6 милиони САД долари. Најголемиот дел од нив е поврзан со Контролата на летови во рамките на Дирекцијата за цивилна воздушна пловидба (7,7 милиони САД долари), односно со финансирањето на проектот за развој на мали и средни претпријатија (3,2 милиони САД долари).

Последниот мултилатерален кредитор од кој во текот на 1998 година се повлечени средства во позначаен износ е Меѓународниот монетарен фонд (IMF). Од оваа институција се повлечени 12,1 милиони САД долари кои ја претставуваат првата рата од втората транша од ЕСАФ аранжманот. Поради

¹⁹ Светска банка, Country Assistance Strategy for the Republic of Macedonia 1999 - 2002.

парламентарните избори во октомври 1998 година, Меѓународниот монетарен фонд го одложи одобрувањето на втората рата од втората транша на ЕСАФ аранжманот во износ од 12,1 милиони САД долари.

Покрај мултилатералните, во групата на официјални кредитори спаѓаат уште и билатералните кредитори, но во 1998 година тие не претставуваа позначаен извор на средства за Република Македонија. Во текот на 1998 година од билатералните кредитори се повлечени само 0,7 милиони САД долари, односно 0,3% од вкупно повлечените средства во текот на годината.

Износот на повлечени средства од приватни кредитори, како посебна групација на кредитори, во 1998 година достигна 104,9 милиони САД долари, односно 38,3% од вкупно повлечените средства. Долгот кон Лондонскиот клуб на кредитори е зголемен за 9,8 милиони САД долари, што се должи на капитализирана камата. Најголемиот дел од повлечените средства во висина од 95,1 милиони САД долари се повлечени од други приватни кредитори, при што на финансиски кредити отпаѓаат 48,1 милиони САД долари, на стоковни кредити 35,1 милиони САД долари и на комерцијални кредити 11,9 милиони САД долари.

Во поглед на обврските за плаќање врз основа на достасани среднорочни и долгорочни странски кредити, во 1998 година е извршено плаќање на вкупно 140,1 милиони САД долари. Од тоа, 83,9 милиони САД долари отпаѓаат на плаќање на достасани обврски врз основа на главнина, а 56,2 милиони САД долари на платена камата.

Набљудувано по поодделни групации на кредитори, во 1998 година најголемиот дел од плаќањата спрема странство врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити се однесува на отплата на користени кредити од официјални кредитори. Во текот на годината, кон нив се платени достасани обврски во висина од 100,0 милиони САД долари. Од тоа, 49,4 милиони САД долари се платени кон мултилатералните кредитори, и тоа 29,5 милиони САД долари за обврски врз основа на главнина. Од обврските спрема поодделните мултилатерални кредитори, најголем износ од 19,3 милиони САД долари е отплатен спрема Европската банка за обнова и развој (EBRD). Потоа следува Меѓународната банка за обнова и развој (IBRD) на која ѝ се платени 9,5 милиони САД долари.

Во текот на 1998 година на билатералните кредитори им се платени обврски во износ од 50,6 милиони САД долари, од кои 29,6 милиони САД долари за обврски по главнина, а остатокот за достасани камати. На членките на Парискиот клуб на кредитори им се платени обврски од 27,9 милиони САД долари, во најголем дел (18,2 милиони САД долари) за обврски по достасана камата. Во 1998 година се платени и 20,4 милиони САД долари кои се однесуваат на нерепрограмиран долг.

На приватните кредитори во 1998 година им се исплатени обврски во висина од 40,1 милиони САД долари, од кои 24,8 милиони САД долари се плаќања на главнина, кои во целост се поврзани со користени кредити од приватни кредитори надвор од Лондонскиот клуб. Плаќањата на камата достигнаа 15,3 милиони САД долари, од кои најголем дел во висина од 10,4 милиони САД долари отпаѓа на обврски по камати спрема Лондонскиот клуб на кредитори.

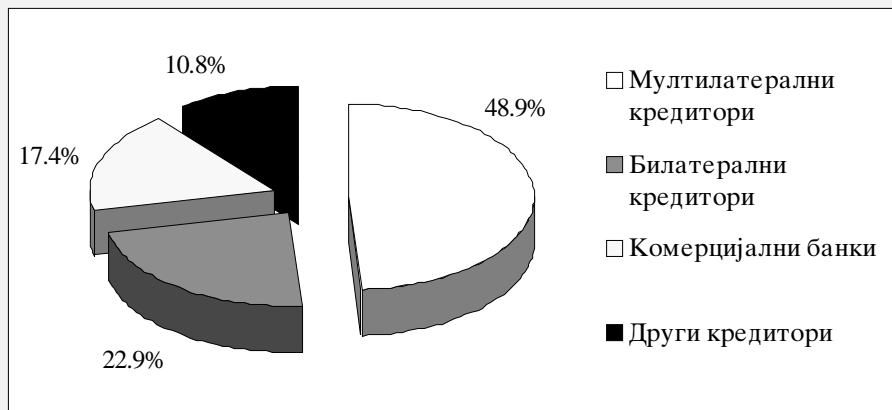
6.6.2. Структура на долгот по видови странски кредитори

Структурата на долгот од аспект на учеството на поодделните видови кредитори во вкупниот долг остана главно неизменета. На крајот на 1998 година најголемо учество во надворешниот долг на Република Македонија имаат официјалните кредитори (71,8%), додека на приватни кредитори отпаѓа 28,2%.

На крајот на 1998 година долгот спрема официјалните кредитори изнесуваше 1.004,2 милиони САД долари и учествуваше во вкупниот долг со 71,8%. Од тоа, 683,7 милиони САД долари или 48,9% од вкупниот надворешен долг отпаѓаат на кредити земени од мултилатерални кредитори.

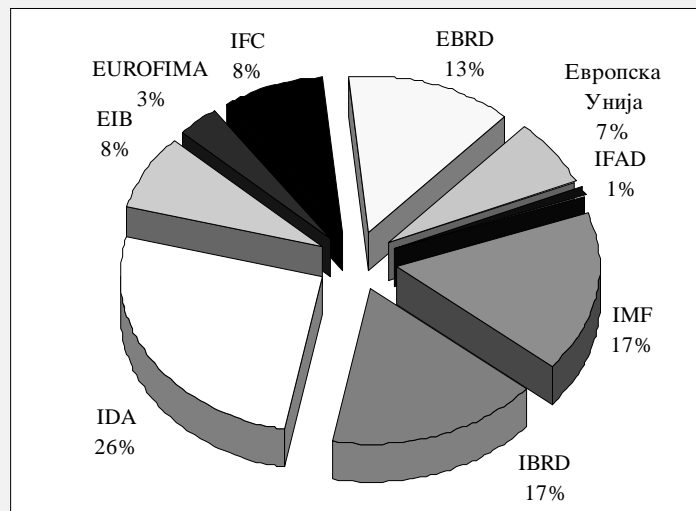
Графикон 19

Структура на надворешниот долг по видови на странски кредитори (крај на 1998 година, учество во %)

Од аспект на структурата на долгот спрема мултилатералните кредитори, на крајот на 1998 година најголемо учество во долгот спрема оваа групација кредитори имаат кредитите земени од Меѓународната агенција за развој (IDA) со 26,2%, односно Меѓународната банка за обнова и развој (IBRD) и Меѓународниот монетарен фонд (IMF) со подеднакво учество од 16,7%. Може да се оцени како повољна структурата во која кредитите земени од Меѓународната агенција за развој (IDA) имаат најголемо учество, бидејќи овие кредити имаат најповолни услови на користење.

Графикон 20

Структура на долгот спрема мултилатералните кредитори
(крај на 1998 година, учество во %)

Долгот спрема билатералните кредитори на крајот на 1998 година достигна 320,5 милиони САД долари и учествуваше во вкупниот надворешен долг со 22,9%. Најголем дел од билатералните кредити отпаѓа на репрограмираните кредити со Парискиот клуб на кредитори (87,4%), додека вкупното учество на нерепрограмираниот долг и новозаклучените кредити изнесува 12,6%.

Графикон 21

Структура на долгот спрема билатералните кредитори
(крај на 1998 година, учество во %)

Долгот спрема приватните кредитори на крајот на 1998 година достигна 394,4 милиони САД долари, односно 28,2% во однос на вкупниот надворешен долг по среднорочни и долгорочни кредити. Во структурата на долгот спрема приватните кредитори, 61,6% отпаѓаат на долг спрема Лондонскиот клуб на кредитори. Меѓутоа, за 1998 година е карактеристичен високиот пораст на учеството на среднорочните и долгорочните кредити земени од други приватни кредитори во облик на финансиски, стоковни и комерцијални кредити.